

FODOK

Hét blad voor ouders, familie en vrienden van dove kinderen - met of zonder CI

IN DIT NUMMER

Stop de dovenloterij!

Leven op het internaat

Leesvertelwedstrijd

10 Vragen over... het VN-verdrag!

IN DIT NUMMER

Actie!

- 3 Stop de 'dovenloterij'!

Thema Het opgroeiende kind

- 4 Het gaat goed met Bernice op de reguliere school
- 6 Nauwere samenwerking Oorakel en FODOK
- 8 INFODOK FODOKnieuws
- 10 Poster 'Hé, ik wil je wat zeggen!'
- 11 **Fotodagboek:** Eva op het internaat
- 14 **Column Silvia Hartzema** Kiezen tussen school en gezin
- 15 **Leesvertelwedstrijd**

Thema Jongeren

- 16 Dubbel-interview met Luna en Aimée

Thema Werk & zelfstandigheid

- 18 Voorbeelden die werken
- 20 SOAP! streeft naar meer en betere ondertiteling
- 21 Verslag Themadag 'Taal en Tekens'
- 22 **10 vragen over...** het VN-verdrag!

Thema Over de grens

- 24 Hier is ons huis...
- 26 INFOLIO Goed om te weten
- 28 FOTOFOCUS

Redactioneel

De afgelopen maanden is er veel gebeurd. Boos, teleurgesteld en overweldigd waren we door de enorme bezuinigingsoperatie die voor het Speciaal Onderwijs werd aangekondigd, om vervolgens een jaar uitgesteld te worden. De FODOK hoopt uiteindelijk op afstel, want geen ouder, geen docent en geen leerling in Cluster 2 zit te wachten op al die ontslagen, op weglekken van deskundigheid, op grotere klassen en op minder zorg voor leerlingen, die dat toch echt nodig hebben. De gedachte dat kinderen met een handicap ook deel uitmaken van onze samenleving en dus ook naar het regulier onderwijs moeten kunnen als ze dat willen, is natuurlijk mooi. Alleen hebben deze kinderen daarbij nu net even een steuntje in de rug nodig, van mensen die er verstand van hebben. Onze kinderen horen erbij, en dat vraagt voortdurende inzet van een beschaafde samenleving. Nu én later...

Liever kijken we terug op de leuke en goede dingen van de afgelopen maanden. De themadag, die FODOK en JongerenCommissie samen organiseerden, was weer één groot feest voor volwassenen en kinderen. We bedanken de Bertha Muller School, de sprekers, de standhouders en Wapperkids voor hun bijdrage daaraan.

We bedanken u als lid of donateur ook: u heeft er met z'n allen aan bijgedragen dat we op de peildatum (1 april 2011) 405 leden en donateurs hadden. Niet de 500 waarop we hoopten, maar toch heel veel meer dan de 270 van 1 april 2010, en een grotere toename vergeleken bij vorig jaar. Blijft u vooral de FODOK onder de aandacht brengen van andere ouders, familieleden, collega's, vrienden en de professionals met wie u voor uw kind te maken heeft. Ieder lid en iedere donateur zorgt jaarlijks, naast zijn/haar eigen bijdrage aan de FODOK, voor € 40,- subsidie van het ministerie van VWS. En dat maakt weer dat wij ons werk voor u, voor uw kinderen, en ook voor de professionals in zorg en onderwijs kunnen blijven doen. Uiteindelijk doen we dat liever dan leden en donateurs werven, hoe noodzakelijk dat ook is. Daarom zeggen we nu, met nog bijna een jaar voor ons tot de volgende peildatum: op naar 600 FODOK-leden en -donateurs. Helpt u ons daarbij?

Toine van Bijsterveldt, voorzitter.

Wilt u adverteren in FODOKFORUM? Neem dan contact op met Inge Doorn via info@fodok.nl

Actie!

STOP DE 'DOVENLOTERIJ'!

Al geruime tijd strijdt de OPCI-werkgroep voor bilaterale CI voor de vergoeding van een tweede cochleair implantaat (CI) bij kinderen. Nu wordt een tweede CI in slechts enkele gevallen door de ziektekostenverzekeraar vergoed, terwijl twee CI's in de ons omringende landen wel vergoed worden. De werkgroep wordt van het kastje naar de muur gestuurd: de ziektekostenverzekeraars wijzen naar het College voor zorgverzekeringen (CVZ). Het CVZ wijst naar de politiek en de politiek wijst weer naar het CVZ.

Het CVZ geeft aan dat de meerwaarde van een tweede CI onvoldoende wetenschappelijk bewezen is. Alleen wanneer er een wetenschappelijk onderzoek wordt uitgevoerd onder twee groepen kinderen (één groep krijgt twee CI's en de controlegroep krijgt maar één CI) zou voldoende wetenschappelijk bewijs verzameld kunnen worden. Echter, artsen

en ouders willen helemaal niet meewerken aan zo'n onderzoek. Behandelaars, ouders, leraren... iedereen is er allang van overtuigd dat kinderen die geen restgehoor hebben, beter kunnen horen met twee CI's. Door het probleem zo bureaucratisch te benaderen, ontstaat dus een patstelling. Om uit deze patstelling te komen riep OPCI de hulp in van de Ombudsman.

De Ombudsman organiseerde op donderdag 3 maart 2011 een actiedag. Een bus vol ouders en kinderen die graag een tweede CI willen, vertrok richting het CVZ en Den Haag. Ook topmodel Kim Feenstra, zelf ernstig slechthorend, was erbij. Het doel van deze actie was om aan het CVZ en de politiek inzichtelijk te maken dat het wetenschappelijk bewijs waar het CVZ naar zoekt, neerkomt op een 'Dovenloterij'. Als de meerwaarde van twee implantaten voor zoveel mensen al duidelijk is, dan is een dergelijk onderzoek niet alleen onnodig, maar ook onethisch.

Helaas stelde het CVZ zich uiterst ontoegankelijk op, maar de Kamerleden die we spraken hebben als gevolg van deze actie hierna wel Kamervragen gesteld. Laten we hopen dat

iedereen, maar vooral het CVZ, gaat inzien dat dat je dove kinderen deze extra hoormogelijkheid niet mag onthouden. Binnenkort komt het CVZ met een advies aan de Kamer waarin is opgenomen welke zorg volgens hen voor vergoeding in aanmerking komt. Wil je weten of een tweede implantaat daarin opgenomen is? Houd de website van OPCI en de FODOK in de gaten.

De reportage van de Ombudsman is uitgezonden op vrijdag 11 maart en kan nog bekeken worden via Uitzending Gemist.

Inge Doorn

Moeders heeft veel bereikt!

HET GAAT GOED MET BERNICE OP DE REGULIERE SCHOOL

Bernice heeft een mooi rapport op de reguliere school. Maar dat gaat niet vanzelf. Moeder Marianne Leming-Redan moet voortdurend alert zijn. Hoe gaat het met geschiedenis en aardrijkskunde? Hoe redt Bernice zich in de kring? Moet solo-apparatuur per se? Hoe kan Bernice woordjes oefenen, waarvan ze het gebaar en de betekenis niet kent? Al zit Bernice op een plezierige, coöperatieve, kleine school en al heeft ze de beschikking over een tolk, een AB-er en een RT-er, thuis moet er nog een boel gebeuren. En dat is dus ook hard werken voor het thuisfront.

Bidden

Bernice (nu 11) werd doof na een laat gediagnosticeerde hersenvliesontsteking. Het gezin was in 2002 op vakantie in Suriname om na lange tijd de familie weer te zien. Bernice werd zo ziek dat ze in het ziekenhuis zeiden: 'Als u in God gelooft, moet u nu gaan bidden.' En dat hebben ze gedaan. Bernice werd beter en kon al snel - tegen de verwachting in - weer lopen. Maar terug in Nederland merkten ze dat Bernice doof was geworden. Een moeilijke periode van ontkennen en acceptatie volgde, voor Bernice en voor haar moeder. Bernice heeft gewoon een half jaar niets gezegd en Marianne wilde aanvankelijk niets van Effatha weten, want haar kind was niet doof, vond ze. Maar na de

eerste dag op Effatha gebruikte Bernice haar stem weer. Dat was een emotioneel moment. Aanvankelijk gebruikte Bernice geen gebaren, maar communiceerde ze op haar eigen manier via stem, mondbeeld, lichaamstaal en houding. Thuis begrepen ze elkaar. Inmiddels gebaren alle gezinsleden goed.

'Ik denk in oplossingen', zegt Marianne. 'Zo zit ik in elkaar, privé en op m'n werk.' Ze heeft het steeds over nieuwe 'trajecten' die ze moet volgen om weer iets geregeld en opgelost te krijgen voor Bernice. En ze heeft niet de illusie dat ze op korte termijn van die trajecten af zal zijn. 'Je blijft moeder van een doof kind!'

Uitdaging

Het CI-traject kwam in beeld. 'Ik vond dat een heel moeilijke beslissing', zegt Marianne. 'Ik heb er veel over gelezen en besepte, dat als Bernice haar stem kon gebruiken, ze zich in deze maatschappij zou kunnen bewegen. Dat werd het doel.' En dus kreeg Bernice haar CI.

Marianne: 'Alles horen zal niet lukken, al zeggen ze nu bij het CI-team steeds dat het zo goed gaat met Bernice. Maar wat moet ze zonder tolk, zeg ik dan. Ze is zo kwetsbaar. Maar haar stem klinkt normaal.' Bernice is heel leergierig, ze zuigt alles als een spons op. 'Toch was voor haar op een gegeven moment de uitdaging weg bij Effatha', kijkt Marianne terug. Na overleg op Effatha ging Marianne het gesprek aan met de reguliere school waar Bernice al op de woensdag kwam en waar broer Joël ook zat. Het duurde lang voordat ze eindelijk hoorden dat de school het niet aandurfde, de reden bleef onduidelijk. Marianne heeft er de Inspectie nog bijgehaald, maar die kon weinig méér zeggen dan dat de situatie wel erg moeilijk was zo.

Nooit forceren

Inmiddels zit Bernice op een school iets verder weg, waar het meteen klikte en waar Bernice welkom was. En hoewel Bernice daar gelukkig

is ('ze is gewoon een deel van de school'), gaat het niet altijd vlekkeloos. Bernice trof een vervangende juf, die uit onzekerheid nogal rigide was: Bernice moest en zou haar solo-apparatuur gebruiken, terwijl Bernice aangaf dat niet te willen. Ze vond de stem van de juf te hard. Ook de AB-er en de maatschappelijk werker van het CI-team bleven aandringen. Bernice kwam steeds vaker in tranen thuis. Marianne besloot daarop de solo-apparatuur thuis te laten: 'Je moet een kind nooit forceren, het gaat er uiteindelijk onder lijden! Later ontdekte ik dat veel oudere dove kinderen ook geen solo-apparatuur gebruiken.' Wel vond ze het zonde van dat dure apparaat, maar inmiddels is het weer in gebruik. Want Bernice

leert graag Engels, en dan helpt de solo-apparatuur bij het beter verstaan. Tijdens een bespreking met leerkracht, AB-er en RT-er werd geconstateerd dat het goed ging met Bernice. 'Ja, moeders heeft veel bereikt!', merkte Marianne toen droogjes op. En het gaat ook goed met Bernice op school: ze sport graag en heeft mooie cijfers. Maar in groep 7 moest Marianne wel weer aan de bel trekken. Er kwamen nieuwe vakken als aardrijkskunde, geschiedenis en verkeer. En ze moeten nu boekbesprekingen, spreekbeurten en werkstukken maken en moeilijker woordjes leren. Dus: thuis wordt meer aandacht aan het woordjes leren besteed. En voor aardrijkskunde en geschiedenis heeft Marianne een tolk ingeschakeld, uit de leefuren van Bernice. De tolk komt twee keer per week voor pre-teaching, zo kan Bernice de les van de volgende dag voorbereiden. Want algemene ontwikkeling is ook belangrijk voor Bernice en als moeder kan ze niet alles zelf doen, beseft Marianne.

Er gebeurt altijd wel weer iets waarvoor je een oplossing moet zoeken

Doe ik dit voor mijn kind?

Vanzelf gaat het nooit. Marianne hoorde van de leerkracht dat Bernice weinig vertelde in de kring. Ze was verbaasd en geschokt: iedere week knipte Bernice een krantenartikel uit dat ze samen bespraken, waarna Bernice er dan in

de kring over kon praten. De krantenartikelen vond Marianne later in een grote prop in haar tas: Bernice voelde zich te onzeker en dacht dat klasgenoten haar zouden uitlachen. Nu zijn er goede afspraken gemaakt: de leerkracht helpt, Marianne gaat de eerste tijd mee. Ze boft met een werkgever die daarvoor zorgverlof geeft. En zo gebeurt er altijd wel iets, waarvoor Marianne weer een oplossing moet zoeken. Straks gaat Bernice naar het voortgezet onderwijs. Zelf wil ze wel weer naar een dovenschool, Marianne is daar nog niet uit. Maar ze weet ook dat je als ouder soms je plannen en beslissingen moet bijstellen: 'Er komt zoveel op je af. Je moet je steeds blijven afvragen: doe ik dit voor m'n kind? Of doe ik het omdat ik het nu eenmaal ooit besloten heb? Het is niet altijd makkelijk, het is niet altijd leuk, maar je moet problemen blijven bespreken, met je kind en met school!'

Mariën Hannink

De FODOK en de NVVS gaan intensiever samenwerken met Oorakel Informatie en Advies. We willen voorlichting, advies en belangenbehartiging voor doven en slechthorenden versterken. Op maandag 13 december 2010 werd in Leiden een samenwerkingsovereenkomst tussen de drie partijen ondertekend om die samenwerking te bekrachtigen.

NAUWERE SAMENWERKING FODOK EN OORAKEL

Krachten bundelen

De drie organisaties werken al samen, maar recente ontwikkelingen en overwegingen zijn aanleiding om afspraken over structurele nauwe samenwerking vast te leggen. Door taken op het gebied van voorlichting en advies te bundelen, kunnen vragen van belangstellenden op het gebied van doofheid, slechthorendheid en hulpmiddelen beter en eenduidiger worden beantwoord. Bovendien kunnen eventuele knelpunten in voorzieningen voor doven en slechthorenden op deze manier sneller worden signaleerd waardoor de belangenbehartiging effectiever kan worden opgepakt.

Zo krijgt de FODOK de laatste tijd meer vragen over het gebruik van

hulpmiddelen naast bijvoorbeeld het CI.

De FODOK wil daar uiteraard zo goed mogelijk antwoord op geven, maar beschikt niet altijd over de juiste technische kennis. Vanaf nu kan de FODOK voor dit soort vragen hulp inroepen van of doorverwijzen naar Oorakel.

Mensen met vragen kunnen een bezoek brengen aan een Oorakel-vestiging, telefonisch vragen stellen, via e-mail of de website www.oorakel.nl. De vragen die binnenkomen bij Oorakel variëren van informatie over gebarencursussen, een spreekbeurt, logeeradressen en

woonvormen tot geschikte mobiele telefoons voor een CI-drager.

Bij elke Oorakel-vestiging zijn alle hulpmiddelen werkend opgesteld. De adviseurs kunnen aangeven waar deze hulpmiddelen verkrijgbaar zijn en hoe eventuele vergoeding aangevraagd kan worden. Steeds meer dove kinderen met een CI willen op een gegeven moment telefoneren. Maar de ene telefoon is daar veel geschikter voor dan de andere. In de diverse Oorakel-vestigingen kunnen verschillende mobiele telefoons worden beluisterd en uitgeprobeerd. Maar ook voor informatie over teksttelefoon, beeldtelefoon, ringleidingen, solo-apparatuur, wekkers, etc. kunt u bij Oorakel terecht. Oorakel is onderdeel van Kentalis en heeft zes vestigingen verspreid over Nederland, namelijk in Leiden, Amsterdam, Utrecht, Zwolle, Leeuwarden en Groningen. Daarnaast zijn er nog spreekuren in Nijmegen en Vorden.

Oorakel zal vanaf nu in elke FODOKFORUM aandacht besteden aan een hulpmiddel in de nieuwe rubriek Handige Hulpmiddelen.

Karla van der Hoek

Handige Hulpmiddelen

WAKKER WORDEN!!

Ook dove kinderen kunnen zelfstandig wakker worden. Dit is mogelijk met een trilwekker of een flietswekker. Het trilkussen is via een draad verbonden met de wekker en kan onder het hoeslaken gestopt worden. Het ene trilkussen begint met een rustig trilleritme, het andere trilt meteen heel stevig. Bij jonge kinderen kan het handig zijn om te kiezen voor een wekker met een analoge klok; er zijn natuurlijk ook digitale tril- en flietswekkers op de markt. Er is nu ook een trilwekker te koop met een losse trilschijf (zonder draad).

Er zijn ook trilwekkers die gaan trillen als de rookmelder afgaat. Je hebt dan echter wel een wekker nodig die deel uitmaakt van een waarschuwingssysteem: een wekker-ontvanger met een bijpassende rookmelder. Het systeem kan ook uitgebreid worden met een oproepzender, een deurbelzender of telefoonzender. Je kunt dan bijvoorbeeld je kind wakker door op een oproepknop te drukken.

Bij dove kinderen wordt de trilwekker (en het hele wek- en waarschuwingssysteem) vergoed door de zorgverzekering. U heeft wel een recept nodig van het audiologisch centrum of het CI-team. Voor een overzicht van alle wekkers kijkt u op www.oorakel.nl/hulpmiddelen/wekkers.

Bij een Oorakel-vestiging zijn de verschillende wekkers en waarschuwingssystemen te bekijken.

INFODOK

FODOKNIEUWS

Deze rubriek bevat korte berichten over wat er binnen (en buiten) de FODOK speelt. In veel gevallen vind je op onze website www.fodok.nl meer informatie.

NIEUWE ACTIVITEIT: 25 JUNI: SAMEN GEBAREN!

De FODOK organiseert graag bijeenkomsten voor het hele gezin. Waar (dove) kinderen samen kunnen zijn, maar waar ouders ook ervaringen kunnen uitwisselen. Dit keer organiseren we samen met Wapperkids op Boerderij De Heuvel in Houten een gezellige 'gebarendochtend'. Een aantal gebarendocenten leert iedereen nieuwe gebaren aan. Zo ga je mooi de zomer in met 'nieuwe' gebaren. De bijeenkomst is bedoeld voor iedereen die het leuk vindt om te gebaren of voor gezinnen die hiermee willen kennismaken. Let op: gezinnen met dove kinderen – met of zonder CI – hebben voorrang bij de inschrijving. Kosten: FODOK-leden: gratis, niet-leden: € 5,- p.p. Geef je snel op, want VOL = VOL!

NIEUWE FODOK-POSTER

De FODOK werkt al een tijdje aan nieuwe PR-materialen. Vorig jaar rolde er een nieuwe leden- en donateursfolder van de pers. Dit jaar is er een wervende poster gemaakt. Een poster die in ieder geval een plek verdient binnen de audiologische centra, CI-teams, scholen en gezinsbegeleidingsdiensten. Maar die ook in wachtkamers van huisartsen en bibliotheken niet misstaat. Wil de FODOK verder groeien - en dat willen we, met meer leden en donateurs -, dan is de eerste stap dat mensen op de hoogte zijn van het bestaan van de FODOK.

VERSLAG MG-CONTACTDAG 2010

Ook net verschenen is het verslag van de MG-contactdag. Eind vorig jaar is de achtste MG-contactdag gehouden onder de titel *Zeggenschap, basis voor een goed leven?* Van deze dag is een verslag gemaakt. Dit verslag wordt toegestuurd aan de deelnemers. Ben je niet geweest en wil je wel een verslag ontvangen, dan kun je het verslag in de FODOK-winkel op de website bestellen.

LEDENAVOND OP MAANDAG 30 MEI

Op maandag 30 mei organiseren we onze tweede ledenavond. De eerste avond was een heel interessante en drukbezochte avond over de keuze voor regulier of speciaal onderwijs. Dit keer staat de ledenavond in het teken van relaties binnen het gezin. Op deze avond zal na een korte vergadering, de unieke en prijswinnende theatervoorstelling 'Broers' gespeeld worden. Het doel van de ledenavond is ouders met elkaar in contact te brengen, zodat ze onderling ervaringen kunnen uitwisselen. Het programma houdt daar, meer nog dan de vorige keer, rekening mee. De avond vindt plaats in de Musketon in Utrecht en begint om 19.30 uur. We hopen jullie allemaal te mogen verwelkomen! Meer informatie op www.fodok.nl

Aanmelden noodzakelijk: info@fodok.nl.

'OOG VOOR HET DOVE KIND' IN HERDRUK

Nadat is vastgesteld dat je kind doof is, kom je in contact met de gezinsbegeleiding. Daar krijgen alle ouders normaal gesproken het FODOK-boekje 'Oog voor het dove kind', bedoeld voor jonge ouders, die nog niet zo lang weten dat hun kind doof is. Maar ook andere familieleden en professionals kunnen er veel informatie uit halen. Het boekje staat boordevol ervaringen van andere ouders en praktische tips. Het wordt momenteel herdrukt, krijgt een iets andere omslag en is inhoudelijk op sommige punten geactualiseerd.

KEUZELIJST 10

Leesbevordering is een belangrijk onderwerp voor de FODOK. Een onderdeel daarvan is samenstelling van de FODOK-keuzelijsten. Dit jaar verschijnt alweer de tiende lijst. Hierin zijn titels van 'gewone' lees- en voorleesboeken (fictie en non-fictie) opgenomen die ook toegankelijk zijn voor minder enthousiaste lezers, zoals dove kinderen en jongeren. De keuzelijsten zijn te bestellen in de FODOK-webwinkel, maar ook via www.fodok-keuzelijst.nl te raadplegen.

HÉ, IK WIL JE WAT ZEGGEN!

Onder deze titel is de nieuwe poster met communicatietips verschenen. De poster is bedoeld voor jong en oud en kan overal hangen waar slechthorende en dove mensen komen. Dus op de sportclub, in de kerk, de bibliotheek, maar vooral ook op de reguliere school, het speciaal onderwijs, de audicien, etc. Meer informatie en bestelwijze vind je op pagina 10.

HEB JE NOG EEN UURTJE PER WEEK OVER?

De FODOK is de belangenorganisatie van en door ouders van een doof kind- met of zonder CI. De FODOK is actief op veel gebieden, maar toch willen we altijd meer. Zo willen we graag leuke activiteiten voor ouders en kinderen organiseren, interessante voorlichtingsboekjes uitgeven, sponsors zoeken, meer stands bemensen, etc. Heb jij nog een uurtje in de week over, voor kortere of langere tijd? Vind je het leuk iets te doen voor dove kinderen en hun ouders? Laat het ons weten. Samen kunnen we kijken wat jou het beste past! Overleggen: Inge@fodok.nl

DE FODOK IN ACTIE TEGEN DE BEZUINIGINGEN

Op verschillende manieren is de FODOK in actie gekomen tegen de bezuinigingen in het Speciaal Onderwijs. We zetten samen met de FOSS een mailactie op, we stuurden brieven en persberichten en benaderden Kamerleden. Ook schreven we een reactie op het wetsvoorstel Passend Onderwijs. Alles niet zonder resultaat! De plannen zijn uitgesteld... Lees verder op onze website.

Vernieuwde communicatieposter

HÉ, IK WIL JE WAT ZEGGEN!

Ieder jaar besteedt de Bertha Muller School in de vorm van de 'gebarenweek' extra aandacht aan het doof of slechthorend zijn van haar leerlingen. Er zijn bijvoorbeeld lessen doventuur, discussies in de klas over hoe de kinderen hun 'beperking' beleven, kinderen leren hun audiogram lezen en er is veel aandacht voor de communicatieregels. Om duidelijk te maken welke regels van belang zijn, heeft de Bertha Muller School een poster gemaakt, met daarop de belangrijkste communicatieregels. Een poster vol zinvolle informatie, maar aan vernieuwing toe.

Goed idee!

De Prins Clauschool In Tiel had tijdens de kerstviering geld ingezameld voor de FODOK, omdat zij iets wilden doen voor dove kinderen en hun ouders. Het leek ons leuk met deze donatie iets te doen waar de school ook zelf iets aan zou kunnen hebben. Omdat steeds meer dove en slechthorende kinderen het regulier onderwijs bezoeken, besloten we de poster met communicatieregels te professionaliseren, want voor iedereen is het goed om tips te krijgen hoe je kunt communiceren met mensen die minder goed kunnen horen.

Ook posters bestellen? Voor in huis, op school, in de wachtkamer van het audiologisch centrum, op de sportclub van je kind. De posters zijn te koop in de FODOK-winkel voor € 3,00 voor A2 en € 4,50 voor A1 (exclusief verzendkosten).

Sietske Schoute is moeder van drie kinderen en woont in Wageningen. Ze studeerde daar aan de Universiteit, maar wilde eigenlijk van

kinds af aan meer doen met haar creativiteit. Daarom besloot ze een parttime kunstopleiding te volgen aan de Lindenberg - het huis voor de kunsten in Nijmegen. Sietske: 'Het is belangrijk om met kunst bezig te zijn. Je leert anders kijken naar de wereld en je leert ook dat iedereen uniek is. Dit kan een belangrijke rol spelen in de tolerantie van en het respect tussen mensen. Het helpt een brug te slaan tussen mensen.' Ze pakt alles aan wat ze leuk vindt: meehelpen met het aankleden van het Sinterklaashuis in Wageningen, het schminken van kinderen,

muurschilderingen maken en illustreren. In groep 8 heeft ze een kunstles gegeven en dat zou ze graag verder willen uitbouwen. Op de vraag van de FODOK om de poster van illustraties te voorzien, reageerde ze meteen enthousiast. Met boeken uit de bibliotheek en zoektochten op internet heeft ze zich een duidelijke voorstelling kunnen maken van wat het is om (minder goed) te kunnen horen. In de tekeningen die ze heeft gemaakt, heeft ze heel normale mensen in veel voorkomende situaties willen afbeelden. Wat ons betreft is dat prima geslaagd.

De Kentalis Guyotschool in Haren EEN DAGJE MEE MET EVA

Mijn naam is Eva Prevaes. Ik ben 12 en sinds 2010 volg ik de havo op de Kentalis Guyotschool voor vso in Haren. Omdat ik ver van school woon, verblijf ik doordeweeks in het internaat in Groningen. Ben je benieuwd hoe een dag van mij eruitziet? Lees dan mijn fotoverslag.

Dit is het internaat in Groningen, waar ik doordeweeks verblijf. Ik zit hier nu ruim een half jaar en het bevalt mij heel goed. Soms is het nog wel wat wennen om ver

van huis te zijn. Ik heb gelukkig veel contact met mijn ouders, dankzij het gebruik van een webcam en msn.

Ik woon hier met drie anderen, veel hè? 's Ochtends ontbijten we en we gaan daarna op de fiets naar school, op tien minuten fietsafstand, lekker dichtbij! Het is prettig om zo dicht bij school te wonen.

vandaag start ik de dag met 'Beeldende vakken' (Beva). Even goed opletten wat de docent zegt. We gaan een kookschort maken, leuk om te doen, ook best even lastig. Tussendoor snel met mijn beste vriendin op de foto. Zij woont niet op het internaat.

Hier vertel ik een verhaal in gebaren en kijk ik wat de anderen zeggen.

Daarna is het pauze, tijdens de pauze is het altijd erg gezellig. Ik kan hier met iedereen kletsen.

En soms is er nog tijd om huiswerk te maken ...

De volgende les is Engels.

Niet vergeten huiswerk te noteren.

Het is 15.00 uur. De

lessen zijn afgelopen. Tijd om naar het internaat te gaan. Gelukkig is mijn fiets opvallend, en dus makkelijk terug te vinden.

Samen met de anderen fiets ik terug naar het internaat.

Meestal gaan we eerst samen theedrinken en dan is het tijd voor huiswerk. Soms spreek ik af met vrienden. Het is prettig om met gebarende mensen om te gaan. Ook na schooltijd.

In de weekenden ga ik weer naar huis. Ik merk dan dat mijn ouders sommige gebaren zijn vergeten. Terugkijkend op mijn eerste halfjaar ben ik blij dat ik voor deze school en het internaat heb gekozen.

Eva

HET INTERNAAT: EEN VEILIGE LEEFOMGEVING

Ouders en kinderen kiezen om verschillende redenen voor wonen in het internaat. Het internaat is bedoeld voor kinderen die kiezen voor het onderwijs van Koninklijke Kentalis in Haren/Groningen en vanwege de afstand tussen ouderlijk huis en school door de week niet thuis kunnen wonen.

Het internaat heeft een aantal leefgroepen voor doven en een groep voor slechthorende kinderen/jongeren. Een leefgroep bestaat uit maximaal zes kinderen/jongeren in een zo gewoon mogelijke leefomgeving. Net als in een gezin heeft elk kind een eigen slaapkamer. Dag en nacht is er groepsleiding aanwezig. Elke groep heeft zijn eigen huisregels. In de groep wordt gekookt, gegeten en geslapen, huiswerk gemaakt, tv gekeken, worden spelletjes gedaan en komen er vrienden langs. Er is een computer met internetaansluiting en een visicom. Kinderen/jongeren kunnen individueel lid worden van een vereniging, bijvoorbeeld een sportvereniging. Sociale contacten tussen jongeren onderling en bezoek aan het Clubhuis voor Doven worden gestimuleerd.

Veranderd beleid

Door veranderd beleid in 2009 dreigde een grote groep leerlingen buiten de boot te vallen. De overheid vergoedde alleen nog de internaatskosten als een kind dag en nacht afhankelijk was van speciale zorg. De FODOK en Kentalis maakten zich samen hard voor deze leerlingen. Samen met de redactie van het televisieprogramma De Ombudsman (VARA), met ouders van leerlingen en de FODOK heeft Kentalis vorig jaar het probleem aangekaart bij betrokken ministeries en de media om te pleiten voor een speciale regeling voor deze kinderen. De lobby was succesvol en leidde tot Kamervragen. Het ministerie van OCW is gevraagd met een oplossing te komen. Die is er inmiddels, voor komend schooljaar. Dit jaar wordt verder gekeken naar een definitieve oplossing voor de financiering van het internaat. FODOK en Kentalis blijven dan ook pleiten voor een definitieve regeling voor deze leerlingen.

Kentalis Guyotschool voor vso in Haren

De Kentalis Guyotschool in Haren is een 'tweetalig' vso, dat wil zeggen dat er zowel in het Nederlands (geschreven en gesproken) wordt onderwezen, als in de Nederlandse Gebarentaal. Het zijn op school gelijkwaardige talen. De school telt momenteel 110 leerlingen, die overal vandaan komen. En omdat ze ver van school wonen, verblijven de meesten doordeweeks in het internaat van Kentalis in Groningen. Hier leiden ze een 'heel gewoon' puberleven, tussen leeftijdgenoten met wie ze samen leren, maar vooral ook kletsen, lachen en meelevens.

Meer informatie: www.kentalis.nl

Nathalie Teunissen

COLUMNUIT HET LEVEN VAN SILVIA

KIEZEN TUSSEN SCHOOL EN GEZIN

De eerste schooldag van Sylvia

De eerste schooldag van Melissa

Dove ouders van dove kinderen ervaren soms sterker de problemen waar (horende) ouders van dove kinderen tegenaan lopen. Aan de andere kant is doofheid bekend en dat maakt de communicatie met je dove kind een stuk eenvoudiger. Silvia (36) is getrouwd met Mike Hartzema. Ze zijn beiden doof. Mike en de twee kinderen Dylan (8) en Melissa (7) hebben een CI, Silvia is tevreden zonder.

Mijn ouders zijn beide doof. Mijn vader zat destijds in Rotterdam op de dovenschool. Mijn moeder ging in Voorburg naar het internaat (Effatha), alleen in de vakanties kon zij naar huis. Omdat zij zelf heeft ervaren wat het is om op een internaat te wonen, wilde ze dat later niet voor mijn dove zus en mij. Toch ging mijn twee jaar oudere zus in eerste instantie ook naar het internaat op Effatha. En zelf heb ik er ook een half jaar gezeten. Mijn ouders woonden toen in Putten in de buurt van alle familie en ze vonden het moeilijk om te verhuizen naar een onbekende plaats en omgeving. Maar nadat ik een half jaar op het internaat had gezeten, trokken mijn ouders het niet meer en besloten ze toch te verhuizen naar Zoetermeer. Inmiddels ben ik zelf moeder van twee kinderen. Het was voor mij meteen duidelijk dat we dichtbij een dovenschool moesten gaan wonen. Dus we verhuisden van Bussum naar Zoetermeer toen Melissa één jaar was en Dylan drie. Daar hebben we ruim drie jaar gewoond. Toen moesten we wegens omstandigheden toch verhuizen naar Amersfoort, waar ook mijn schoonfamilie woont.

Inmiddels gaan Dylan en Melissa in Utrecht naar school. Ze zitten op de Bertha Muller School. Omdat we relatief dichtbij school wonen, kunnen ze met de taxi heen en weer. Dat bevalt ons prima. En het is ideaal voor ons gezinsleven. Natuurlijk zitten aan beide situaties voor- en nadelen! In mijn moeders tijd waren de dovenscholen groot (vijf scholen in Nederland). Mijn moeder bracht veel tijd met haar klasgenootjes/vriendinnen door; ze noemt haar internaatgenoten nog steeds 'pleegzusjes'. Het contact thuis bij haar ouders en elf broers en zussen was minimaal, waardoor de communicatie ook minimaal was. Gebarentaal konden mijn opa, oma, tantes en ooms niet.

Nu is het andersom.

Onze kinderen worden vanaf de wieg met gebarentaal opgevoed, we vormen een hecht gezin. De klassen op de dovenschool zijn nu erg klein. Vriendjes en vriendinnetjes komen overal vandaan en wonen ver weg. Het contact buiten school is daardoor minimaal! Voor ons betekent dat vooral veel op en neer rijden. Maar dat is het ons zeker waard, want het is fijn om zoveel samen te kunnen zijn!

LEESVERTEL- WEDSTRIJD

De FODOK krijgt ieder jaar subsidie van het Ministerie van Onderwijs voor leesbevordering. Een deel hiervan is bestemd voor de Stichting Woord & Gebaar voor het organiseren van de Leesvertelwedstrijd. Op zaterdag 9 april vond de jaarlijkse finale van de Leesvertelwedstrijd plaats in De Meervaart in Amsterdam. Wat een prachtfeest om mee te mogen maken!

Dit jaar deden 8 scholen mee: de P.C.M. Bos-school uit Arnhem, de Scholengemeenschap Effatha uit Zoetermeer, Signis uit Amsterdam, de Enkschool uit Zwolle, de Professor Huizingschool uit Enschede, de Polanoschool uit Rotterdam, Talent uit Vught en de Guyotschool uit Groningen.

Christel van Bourgondië, schrijfster van het boek *De stem van Isa* (Troef-reeks) zorgde er dit keer voor dat de prijzen in handen van de juiste kinderen kwamen. Ook dit jaar waren we onder de indruk van de vertelkunst van de finalisten, uiteindelijk won Frederique Wiggemans van de Bosschool. Ze vertelde over het boek *Laura's geheim* van Marieke Otten, ook uit de Troef-reeks.

Frederique, gefeliciteerd!

DE JONGEREN COMMISSIE

Over JC

De JongerenCommissie is de belangenorganisatie voor dove en zwaar slechthorende jongeren (met en zonder CI) van 12 t/m 30 jaar.

We organiseren gezelligheidsactiviteiten, geven voorlichting en behartigen de belangen van onze doelgroep. Jongeren kunnen lid worden van JC, ouders en anderen zijn welkom als vriend van JC.

Meer info:

www.jongerencommissie.nl
> Steun JC!

Ik ben Luna (Arleen) Bos,
ik ben 18 jaar oud.

Ik ben Aimée Janissen,
ik ben net 17 jaar.

Dubbelinterview LUNA (ARLEN) BOS EN AIMÉE JANISSEN

Waar zit je op school?

Luna: Ik volg regulier onderwijs in Amsterdam, en zit nu in het eindexamenjaar van de havo.

Aimée: Ik zit op Compas, een school van Kentalis in Sint-Michiëlgestel. Ik zit in de 4e klas, en doe vmbo-basis. Compas is een speciale school voor dove kinderen en ESM-kinderen. De school heeft een praktijkstroom, drie niveaus van het vmbo en ook een havo.

Waarom heb je voor het (middelbare) regulier of het dovenonderwijs gekozen?

Luna: Eerlijk gezegd komt dat, omdat ik het eng vond om ver van mijn ouders en broer te wonen. Ik kon kiezen tussen Guyot vso in Haren of een reguliere school in de buurt. Omdat ik bijzonder close ben met mijn broer, wilde ik bij hem blijven. Dus koos ik de school waar mijn broer op zat, ik kende ook wat buurtkinderen die daarop zaten.

Aimée: Toen ik klein was hebben mijn ouders voor het dovenonderwijs gekozen. Ze wilden dat ik gebarentaal zou leren. De leerkrachten spreken mij daarin aan. Toen ik bijna klaar was met de

basisschool ben ik gaan kijken op de Compas-school. Ik vond het een prettige school, de sfeer was er goed. Ik koos ook voor deze school omdat ik er mijn dove identiteit kan ontwikkelen en ik kan er met andere leerlingen makkelijk communiceren.

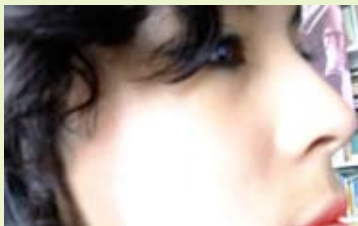
Hoe vind je het op school, wat doe je het liefst?

Luna: De school vind ik op zich wel oké, af en toe wat chaos en misverstanden, maar dat is normaal. Het leukste vak vind ik tekenen. In de pauzes klets ik graag met goeie vrienden.

Aimée: Mijn lievelingsvak is gym, daarna CKV (culturele en kunstzinnige vorming) en dan biologie. Ik vind het eigenlijk altijd wel fijn op school omdat ik er veel leer.

Hoe is het contact met je docenten en medeleerlingen?

Luna: Het contact tussen de docenten en mij is goed, ze zijn goed geïnformeerd door het afdelingshoofd. En die is weer goed geïnformeerd door mijn ambulante begeleider. Ook

het contact met medeleerlingen is prettig, iedereen weet zo'n beetje hoe om te gaan met mij. Zowat de hele school weet dat ik doof ben, omdat ik in de gangen soms uitbundig en opvallend klets met mijn tolk. De medeleerlingen kennen mij ook goed doordat ik veel van klas ben gewisseld. Aimée: Het contact met mijn medeleerlingen is goed. We kunnen lekker grapjes maken in gebarentaal en hebben veel lol met elkaar. Het contact met docenten is ook goed. Sommige oudere leerkrachten kunnen alleen geen gebarentaal en dat is wel jammer. En de horende docenten snappen onze grapjes niet altijd.

Hoe vind je het onderwijs: moeilijk of makkelijk of iets anders?

Luna: Op mijn school hebben ze geen ervaring met dove leerlingen. Het is voor hun allemaal nieuw. Ze doen erg hun best om het voor mij goed te regelen, al moeten ze daar van alles voor inzetten. Dat vraagt best veel energie, ook van mij. Je bent dan sneller moe en geïrriteerd of verward.

Aimée: Ik vind vooral de Nederlandse taal moeilijk. En een vervanger die niet of slecht kan gebaren, vind ik ook lastig. Dan kan ik hem/haar niet volgen.

Hoe ervaar je het inzetten van een tolk op je school?

Luna: Het inzetten van een tolk is handig. Ik mis bijna niets en alles wordt letterlijk vertaald, maar soms zijn er wel misverstanden tussen docenten, leerlingen en de tolken. Af en toe wil een docent niet meteen meewerken, maar vaak wordt de tolk goed begrepen en geaccepteerd. Docenten vergeten soms dat er een tolk staat; daardoor mis ik wel eens wat en dat leidt soms ook tot humoristische situaties. Ik zou in ieder geval niet zonder tolk kunnen, ze zijn de brug tussen mij en de overkant, de horende wereld. Ook leer ik weer nieuwe gebaren van ze, omdat ik niet vaak dove mensen zie (superhandig!!).

Wat wil je graag worden of wat wil je bereiken in de toekomst?

Luna: Ik wil graag fotograaf of webdesigner worden, liefst natuurlijk een bekende fotograaf die foto's maakt van onzichtbare werelden, zoals de dovenwereld. Andere mensen worden zich er zo bewuster van dat er ook dove mensen bestaan, die ook bestaansrecht hebben! Aimée: Ik twijfel nog steeds of ik zwemleraar wil worden. Ik ga nu veel naar open dagen van de roc's. En kijk daar vooral bij sportopleidingen. In de toekomst wil ik me ook inzetten voor de belangen van doven. Ik wil vooral dat dove mensen zelf actiever worden.

Wat is je persoonlijke tip aan dove kinderen die nu in groep 8 zitten en een keuze moeten maken voor een middelbare school?

Luna: Denk goed na over hoeveel je aankunt. Het horende onderwijs kost heel veel energie, je moet tegen moeilijkheden en onrechtvaardigheid kunnen en een sterk karakter hebben. Ook moet je goed nadenken of je het liefst dove vrienden of buurtvrienden wilt. Bespreek goed met je ouders, wat jij wilt en hoe je het wilt aanpakken. Laat het nooit alleen door je ouders bepalen, daar word je niet gelukkig van. Je moet er ook zeker van zijn dat je jezelf blijft en je eigen weg volgt. Zo kom je het verst. Bovendien ONDERHOUD de contacten met je dove vrienden, die houden je ook sterk!
Aimée: Bezoek eens een open dag en kijk of de sfeer je aanspreekt.

Nog iets wat je kwijt wilt?

Luna: Wees vooral jezelf. Niets is makkelijk, soms kom je voor een kiezelsteentje te staan, maar soms voor een Mount Everest. Maar schrik er niet van, als je jezelf blijft, word je een professioneel bergklimmer! Het belangrijkste is: accepteer alle hulp die je aangeboden krijgt, en vraag er ook zelf naar, schaam je er niet voor. EN maak gebruik van het feit dat je doof bent, haha!
Aimée: Ja, leun niet achterover. Maar actief zijn. Vooral als je op school bent. Word bijvoorbeeld lid van de leerlingenraad, dan kun je meebeslissen.

Roos Wattel

VOORBEELDEN DIE WERKEN

Tijdens de recente themadag op 5 maart had een van de workshops de cryptische titel 'Voorbeelden die werken'. In deze workshop vertelden 'geslaagde' dove volwassenen iets over hun werk, hun opleiding, tegen welke problemen ze aanliepen en hoe ze die overwonnen. Hier drie mooie verhalen over mensen die hun droom te verwezenlijken.

Marten Dirk Koning, 54 jaar, tandarts, gespecialiseerd in esthetische tandheelkunde

Na mijn mavodiploma dat ik op de dovenschool haalde (hoger kon daar niet), ging ik op mijn zeventiende als tandtechnicus werken. Maar ik wilde verder. Daarom volgde ik 's avonds, naast mijn werk, een reguliere atheneumopleiding als basis voor een vervolgstudie. Dat het tandheelkunde werd, was op advies van een vriend en na een gesprek met een hoogleraar in Groningen. Tandheelkunde bevat veel praktische onderdelen, waarbij het gehoor niet altijd van belang is.

Na mijn afstuderen in 1990 ging ik in een groepspraktijk in Amsterdam werken. Een paar jaar daarna startte ik een eigen praktijk, dat voelde toch beter. In de loop der jaren specialiseerde ik me, naast de reguliere patiëntenbehandelingen, in esthetische tandheelkunde. Denk daarbij aan tandkleurige vulmaterialen,

Ik weet nu dat ik mijn talenten nooit meer weg hoeft te stoppen.

maar ook aan kronen, inlays en bruggen. De meeste patiënten die zich hier melden, weten dat ik doof ben en hebben daar geen moeite mee. Van de 3.200 patiënten telt mijn praktijk ongeveer honderd doven, meer dan in de gemiddelde praktijk. Vaak hebben ze communicatieproblemen ervaren bij tandartsen elders. Ze zijn blij dat ze dan hier terecht kunnen.

Eigenlijk zie ik weinig verschil tussen mezelf en andere tandartsen. Ik kan goed liplezen en werk met assistenten met wie ik makkelijk communiceer. Het is niet noodzakelijk dat zij gebarentaal kennen. Als je maar een open houding hebt en rustig en goed articuleert. Gezien mijn leeftijd ga ik m'n werk als tandarts langzaam afbouwen. Ik ga dan heel andere dingen doen; iets met het geven en organiseren van diverse workshops. Over vijf jaar weten jullie meer!

**Iris Diamant, 47 jaar,
zelfstandig ondernemer,
eigen bloemenzaak**

Als kind was ik al gek op bloemen. Maar als je doof bent is het lastiger om je passie achterna te gaan. Je mag blij zijn met wat je kunt bereiken. Voor mij was dat docent gebarentaal. Ik rolde daarin. Ik deed het met plezier en mijn echte passie raakte wat op de achtergrond. Door mijn beslissing om een CI te nemen, hoorde ik opeens bij twee werelden. Mijn werk als docent gebarentaal sloot daar niet goed bij aan. Zo belandde ik in de ziektewet. Een periode waarin ik op mezelf werd teruggeworpen. Maar ook een periode waarin ik mijn oude passie terugvond: bloemen en styling. Ondernemen is geweldig. Maar het is ook zwaar. Alles waar een ondernemer tegenaan loopt maak ik mee, en voor mij zijn veel dingen

dubbel moeilijk. Ik kan niet even snel de telefoon pakken om iets na te vragen.

Er zijn ook voordelen. Soms gebruik ik mijn doofheid. Mensen vinden het bijzonder wat ik doe, en ze zijn ook nieuwsgierig naar de gebarentolk. Dankzij mijn doofheid ben ik uitgenodigd voor Lingo.

Ik weet nu dat ik mijn talenten nooit meer weg hoeft te stoppen. Over vijf jaar wil ik een succesvol ondernemster zijn.

**Kika Meereboer, 34 jaar, leerkracht
basisonderwijs en Master of Science
Onderwijspedagogiek**

Als kind wilde ik tropenarts worden voor kinderen in Afrika. Uiteindelijk heb ik voor het onderwijs gekozen. Medicijnen studeren was toch iets te heftig. Wel heb ik deze droom in een andere vorm waargemaakt: ik was een jaar lang werkzaam op een dovenschool in Tanzania, Oost-Afrika, en ben nu nog betrokken bij de projecten in

samenwerking met een dove Tanzani-aanse vrouw.

Na de afronding van de vierjarige pabo-lerarenopleiding kon ik in 2000 direct beginnen bij Signis in Amsterdam. Ik heb verschillende groepen gehad, van groep 3 tot en met het praktijkonderwijs. Op dit moment werk ik met groep 7/8. De afgelopen tien jaar heb ik aan diverse projecten meegewerkt, zoals Sprong Vooruit, het ontwikkelen van de taalmethode Taal op Maat en Relaties & Seksualiteit. In 2008 ben ik opnieuw gaan studeren: Onderwijs-pedagogiek aan de Vrije Universiteit in Amsterdam. Onlangs ben ik afgestudeerd. Ik hou nu mijn ogen open welke kansen dit mij biedt. Ik heb niet het idee dat mijn doofheid mij in mijn werk of ontplooiing heeft gehinderd. Wel is het zo dat je als dove meer energie in iets moet steken om iets te bereiken in de maatschappij. Maar omdat ik al mijn hele leven doof ben, weet ik eigenlijk niet hoe het makkelijker zou gaan als horende. Wat ik over vijf of tien jaar zou willen doen is te ver weg. Het is belangrijk om te blijven dromen en om je dromen waar te kunnen maken.

SOAP! STREEFT NAAR MEER EN BETERE ONDERTITELING

SOAP! staat voor het Samenwerkingsverband Ondertitel Alle Programma's! SOAP! zet zich in voor meer en betere ondertiteling. Van televisieprogramma's, bioscoopfilms tot dvd's; SOAP! vindt dat alle Nederlandstalige producties toegankelijk moeten zijn voor iedereen. Dove kinderen vanaf circa acht jaar hebben al profijt van ondertiteling van televisieprogramma's.

Ondertiteling voor kinderen

Bijna alle programma's die op Nederland 1, 2 of 3 worden uitgezonden, zijn voorzien van ondertiteling. De publieke omroep is wettelijk verplicht om ondertiteling te verzorgen voor 95% van de uitgezonden programma's. Hierbij horen ook kinderprogramma's voor kinderen van acht jaar en ouder. Ondertiteling helpt dove kinderen, met of zonder CI, de programma's beter te begrijpen. Over het algemeen is het volgen van de televisieprogramma's voor hen moeilijk. Zelfs als kinderen nog niet heel snel kunnen lezen, biedt ondertiteling al ondersteuning. Helaas zijn veel programma's van

de commerciële omroepen nog niet voorzien van ondertiteling. Ook verschijnen veel Nederlandstalige jeugdfilms in de bioscoop of op dvd zonder ondertiteling. SOAP! wil daar verandering in brengen. Wil je meer weten over SOAP!, kijk op de geheel vernieuwde website www.ondertiteling.nu. Wil je op de hoogte blijven van de laatste ontwikkelingen op het gebied van ondertiteling, acties en nieuwtjes? Meld je dan via de website aan voor de gratis nieuwsbrief.

Ondertiteling aanzetten

Ondertiteling zet je aan door het programma dat je wilt zien te selecteren en dan teletekstpagina 888 te kiezen. Wanneer een programma ondertiteld is, verschijnt de ondertiteling onder in beeld. Op www.uitzendinggemist.nl kun bij veel programma's ook ondertiteling aanzetten.

In SOAP! participeren alle belangenorganisaties van doven en slechthorenden in Nederland: Dovenschap, de NVVS, Stichting Plotsdoven, de FOSS, de FODOK, de JongerenCommissie en SH-Jong. SOAP! beschikt daarnaast over onafhankelijke adviseurs uit de wereld van doven en slechthorenden.

The screenshot shows the SOAP! website interface. At the top, there's a navigation bar with links for 'OVER SOAP!', 'OVER ONDERTITELING', 'NIEUWS', 'WACTS', and 'FILMS'. The main header features the SOAP! logo and a large banner image with a quote: 'Je moest naar de sultan toe gaan, en de zoom van zijn mantel kussen.' Below the banner, there are several content blocks: 'Hoe wordt ondertiteling gemaakt?' with a date of 10 APRIL 2011, 'Kwaliteitspanel gaat van start!' with a date of 12 MAART 2011, 'Film database', 'Wat doen wij?', and 'Nieuwsbrief'. The footer contains logos for various partner organizations like Dovenschap, NVVS, FOSS, FODOK, and SH-Jong.

Themadag 5 maart 2011 TAAL EN TEKEN , georganiseerd door de FODOK en de JongerenCommissie

Tja, waarom ga je naar de jaarlijkse Themadag van de FODOK?

Natuurlijk voor de informatie die hoofdlezing, workshops en stands bieden en voor het spannende kinderprogramma, waardoor je met tevreden slapende kinderen in de auto weer naar huis rijdt. Maar veel mensen komen ook en vooral voor de ontmoeting. De ontmoeting met ouders zoals jij, die tegen dezelfde dingen aan lopen en om vergelijkbare dingen plezier hebben. De ontmoeting met dove jongeren door wie je ook ziet dat er voor je dove kind veel meer mogelijkheden zijn dan je aanvankelijk dacht. De Themadag is dus ook een soort van reünie van mensen die elkaar ontzettend veel te vertellen hebben. En ook als 'nieuwe' ouder voel je je meteen welkom, horen we met enige regelmaat. Je wordt meteen opgenomen in de grote familie van ouders en dove kinderen, van dove jongeren en van alle mensen daaromheen. De FODOK en de JongerenCommissie zijn er trots op dat ze die familie een platform mogen bieden!

Programma voor ouders én kinderen

Voor de hoofdlezing van Gardy van Gils over taal en identiteit was erg veel belangstelling. Er werd vaak gelachen en instemmend geknikt: veel herkenning. Er waren maar liefst veertien workshops, waaruit het moeilijk kiezen was. Communicatie was (uiteeraard) de rode draad. Sommige workshops waren meer gericht op onderwijs, andere op hulpmiddelen en op de toekomst (studeren, werk). En natuurlijk kwamen veel ouders af op de workshops over CI en (taal)keuzemogelijkheden en op de workshop 'Wat hoor ik?', waarin je zelf kon ervaren hoe het is om geluid waar te nemen met een verminderd gehoor.

Het kinderprogramma was dankzij Nienke Fluitsma van Wapperkids en een aantal enthousiaste studenten van de tolkenopleiding een groot succes. Terwijl hun ouders aanwezig waren bij het programma van de Themadag volgden de kinderen een kunstworkshop onder leiding van Femke van Gorkum en keken ze met grote ogen naar het Magisch Verteltheater en de Mind Artist Show van Maarten Vogelaar. Ook werden in groepjes spelletjes gedaan en werd er genoten van een gezellige, vrolijke lunch.

De dag werd afgesloten met een presentatie van de kunstwerken, waarbij de kinderen een fotocollage aanboden aan de FODOK.

WAT EEN DAG!

De foto's zijn het beste bewijs dat ook de Themadag 2011 weer één groot feest was!

Gelijke rechten voor iedereen, utopie of haalbaar?

TIEN VRAGEN OVER... HET VN-VERDRAG VOOR RECHTEN VAN MENSEN MET EEN BEPERKING

Laten we eens even mijmeren over een samenleving waarbij je als dove goed geïnformeerd bent over de ramp die zich afspeelt in jouw omgeving, doordat de rampenzen-der is ondertiteld en je gealarmeerd bent via een tekstbericht op je mobiel. Of dat je door goede berichtgeving in de trein weet dat de trein niet via Gouda maar via Amsterdam naar Utrecht rijdt. Wat zou je denken van een samenleving waarin je zonder problemen een tolk mee kan nemen naar je sportclub? Of waarin je politieke debatten kan volgen doordat ze toegankelijk zijn gemaakt voor iedereen die moeite heeft met horen. Is dit een utopie of is het een samenleving waar we heen moeten met elkaar? Een samenleving waaraan doven en slechthorenden, maar ook andere mensen met een beperking, volwaardig kunnen deelnemen. Een samenleving die ziet dat de diversiteit aan mensen ons verrijkt en ons leven kleur geeft. Dit is waar het om gaat in het VN-verdrag voor rechten van mensen met een beperking.

1 Waarom is er een VN-verdrag voor rechten van mensen met een beperking?

De eerste VN-afspraken voor de rechten van de mens stammen uit 1948. In dit verdrag (International Bill of Human Rights) zijn alle rechten waarop een persoon of een groep mensen aanspraak kan maken vastgelegd. Dit verdrag geldt in principe voor iedereen, maar in de praktijk zien we dat er kwetsbare groepen blijven die niet voldoende ondersteund worden door dit algemene verdrag. Voor deze groepen worden speciale verdragen geschreven, zo is er bijvoorbeeld een apart verdrag voor vrouwen en ook voor kinderen geschreven. Nu is er ook een apart verdrag voor mensen met een beperking.

2 Sinds wanneer bestaat het verdrag?

In 2006 is de definitieve versie van het Verdrag voor mensen met een handicap goedgekeurd door de Verenigde Naties. Met het opstellen hiervan is men in 2000 begonnen. Onder andere Mexico en Nieuw-Zeeland hebben hierin een belangrijke rol gespeeld. Er golden al eerder standaardregels voor mensen met een handicap die niet bindend waren, dit verdrag heeft echter een verplichtend karakter.

3 Voor wie geldt het verdrag?

Het verdrag is bedoeld voor mensen met langdurige fysieke, mentale, intellectuele of zintuiglijke beperkingen. Het is dus niet bedoeld voor mensen die tijdelijk beperkingen ondervinden.

4 Wat is de visie achter het VN-verdrag?

Het verdrag gaat expliciet uit van het zogenaamde sociale model. De kern van dit model is dat het hebben van een beperking niet gezien wordt als een individueel probleem, niet als een handicap die jou als mens buiten de samenleving plaatst, maar als een probleem dat in de samenleving ligt. Het probleem van de handicap is het gevolg van maatschappelijke, culturele of fysieke barrières. Als samenleving zijn we ervoor verantwoordelijk deze barrières zoveel mogelijk op te heffen en toenemende participatie in ieders eigenheid te bewerkstelligen. Hierbij is belangrijk dat we afstappen van de zogenaamde 'zorgpolitiek', dus mensen hoeven niet eerst ziek verklaard te worden, voordat ze gebruik mogen maken van voorzieningen. Zij hoeven zichzelf niet te laten plaatsen in de positie van 'afwijkende'.

5 Is er kans dat doven door dit verdrag moeten participeren in de horende samenleving, terwijl er ook behoefte is aan eigen voorzieningen?

Wat wordt er volgens het verdrag van dove mensen verwacht? Dat ze volledig integreren binnen de horende maatschappij? Dus integreren in het regulier onderwijs en geen dovensportclubs meer? Nee, dat is uitdrukkelijk niet het idee van het verdrag. Juist beide mogelijkheden moeten blijven bestaan. Doven moeten kunnen deelnemen aan de maatschappij op een manier die bij hen past. Dat zal voor iedereen anders zijn. Het is niet de bedoeling om mensen een aparte status te geven, maar om iedereen zo volwaardig mogelijk te laten deelnemen aan de maatschappij.

6 Wat zijn voorbeelden op het gebied van onderwijs?

Alle kinderen hebben het recht op goed onderwijs. In het verdrag staat dat de Nederlandse overheid een inclusief onderwijssysteem zou moeten ontwikkelen, waarin personen met een handicap zich volledig kunnen ontwikkelen en effectief kunnen participeren.

Hierbij ontvangt het kind de ondersteuning die hij nodig heeft en mag het kind niet op grond van zijn handicap worden uitgesloten van het systeem. In het verdrag is expliciet opgenomen dat om gelijkheid tussen doven en horenden te bevorderen, (onder andere) het leren van gebarentaal gefaciliteerd en de dovenidentiteit bevorderd moet worden

7 Wat zijn overige voorbeelden?

Naast dit onderwijsvoorbeeld stelt het verdrag dat iedereen moet kunnen deelnemen aan het politieke en openbare leven door het treffen van voorzieningen waarmee je alle gesprekken en activiteiten volledig kunt volgen. Op het werk moeten aanpassingen mogelijk zijn, maar ook moet de overheid de kans op werk en de carrièremogelijkheden van mensen met een beperking vergroten. Openbare gebouwen, theaters, musea, openbaar vervoer, etc. moeten volledig toegankelijk zijn voor mensen met een beperking. Doven moeten toegang hiertoe hebben, maar moeten ook hun eigen talenten kunnen ontwikkelen. Daarnaast hebben mensen recht op erkenning en ondersteuning van hun specifieke taal en cultuur (gebarentaal en dovencultuur).

8 Wat is er tot nu toe gebeurd met dit VN-verdrag in Nederland?

Drie maanden nadat de Verenigde Naties het verdrag goedkeurde (maart 2007) werd het verdrag door Nederland ondertekend. Na deze ondertekening moet het geratificeerd worden.

Ratificeren betekent dat de wetgeving op zo'n manier wordt aangepast, dat uitvoering aan het verdrag kan worden gegeven. In Nederland is die fase nu in volle gang. Vooralsnog lijkt het er echter niet op dat de strekking van het VN-verdrag volledig wordt uitgewerkt. Men is meer aan het bekijken hoe met zo weinig mogelijk aanpassingen dit verdrag geratificeerd kan worden. Na de ratificatie, kan het verdrag geïmplementeerd worden. Meer dan 90 landen en ook de Europese Unie hebben het verdrag al geratificeerd.

9 Wat kan ik zelf doen?

De insteek van het verdrag is streven naar een samenleving waarin sprake is van gelijkheid. Dit zal nooit zonder inspanning en strijd tot stand komen. Ga voor jezelf na in welke situaties jij of je kind niet volgens de uitgangspunten van het verdrag wordt behandeld. Bespreek deze situaties met de betrokkenen, de FODOK, andere belangenbehartigers of de politiek. Samen moeten we streven naar een samenleving waarin sprake is van recht(en), waardering en gelijkwaardigheid; waar gelijke rechten geen utopie zijn!

10 Waar vind ik meer informatie?

Je kan meer informatie vinden op:
www.coalitievoorinclusie.nl
www.cg-raad.nl/gelijkebehandeling
www.un.org/disabilities

Anouk Bolsenbroek - mede-auteur van het boek 'Werken aan een inclusieve samenleving. Goede Praktijken' werd voor dit artikel geïnterviewd door Inge Doorn

In Afghanistan zou de toekomst er voor Horfanullah heel anders hebben uitgezien

HIER IS ONS HUIS, MAAR MIJN HART WOONT HIER NIET

Leven in Nederland na een vlucht uit je vaderland. Wachten op asiel, uitgeprocedeerd raken, en dan ineens is er een generaal pardon waardoor je mag blijven. Ondertussen blijkt de in Nederland geboren zoon Horfanullah doof te zijn. De Afghaanse familie Salehi heeft het allemaal meegemaakt. De familie woont in Hellevoetsluis, waar ze 'gewoon' werken, leven en studeren en ondertussen andere mensen helpen met hun nieuwe leven hier.

In 2000 ontvluchtten Ehsanullah en Nasima Salehi en hun twee dochtertjes hun vaderland Afghanistan. Ze kwamen naar Nederland waar ze een tijdelijke status kregen. In augustus 2006 waren ze officieel uitgeprocedeerd. Gevolg was dat er een eind kwam aan de voorzieningen waarvan de familie tot dan toe gebruik had kunnen maken. Stel je dat voor: vader, moeder, twee dochters van 9 en 13 jaar en een dove zoon van een paar maanden, Horfanullah. Gelukkig regelde een kerkelijke instantie dat het gezin min of meer 'gewoon' kon doorleven en kwam in juni 2007 het generaal pardon. De familie Salehi begon daarmee aan een nieuw hoofdstuk van hun leven in Nederland.

Een dak boven ons hoofd

Maar 'gewoon' werd het nooit. 'De angst van toen blijft', zegt

Ehsanullah. Op mijn vraag of ze zich thuis voelen in Nederland zegt hij voorzichtig: 'Ach, hier is ons huis. We hebben een dak boven ons hoofd en ik voel me een Hellevoeter. Maar mijn hart woont hier niet.' Ze missen zoveel: familie en vrienden, maar ook de feesten en het weer. Familieleden wonen overal, een broer in Nederland, veel anderen ver weg. Nasima ervaart het cultuurverschil in de manier waarop jongeren opgroeien. 'Ze moeten hier

In juli 2009 kreeg Horfanullah een CI

werken voor geld', zegt ze, 'en dat is goed. Maar in Afghanistan is meer respect, daar wordt minder geaccepteerd van pubers. Hier hebben pubers soms te veel vrijheid.'

Mijn dove juf kan alles

Ehsanullah werkt bij het Steunpunt Integratie Zuid-Hollandse Eilanden van Vluchtelingen-Werk. Met zijn eigen ervaringen kan hij weer andere vluchtelingen helpen. Daarnaast volgt hij een studie hbo Maatschappelijk Werk. Zwaar, maar zijn medestudenten en de docenten helpen hem er doorheen, zegt hij. Nasima volgt de kappersopleiding en de oudste dochter wil schoonheidsspecialiste en misschien later ooit dokter worden. De tweede dochter zit op de havo en Horfanullah zit op de Polanoschool in Rotterdam. Daar heeft Ehsanullah inmiddels zijn certificaat voor Ouder-module 3 gehaald, want hij begreep al snel dat gebarentaal erg belangrijk is voor dove kinderen.

Boos zijn ze op de bezuinigingen in het Speciaal Onderwijs. Dat is zo belangrijk voor deze kinderen, ze kunnen zoveel bereiken: 'Mijn dove juf kan alles!', zegt hij. 'Als ik

minister was, ging er juist twee maal zoveel geld naar de speciale scholen! De grammatica van de Nederlandse Gebarentaal vindt hij moeilijk, hij gebruikt liever NmG. Als je net het Nederlands onder de knie hebt, is het toch veel makkelijker om de woordvolgorde van het Nederlands te volgen.

Waarom wij?

Midden in de onzekerheid over hun verblijfsstatus werd Horfanullah geboren. Na een aantal onderzoeken werd duidelijk dat hij doof was. Dat was een zware klap voor het gezin: 'Waarom wij? Wie hebben wij kwaad gedaan?', was hun eerste reactie. Maar toen ze in het ziekenhuis kinderen zagen die ernstig gehandicapt waren, zeiden ze tegen elkaar: 'We moeten dankbaar zijn. Ons kind lacht en speelt.'

Met een maand of vijf kreeg Horfanullah hoortoestelletjes, waarmee hij een beetje kon horen. Ze spraken met de audioloog over de mogelijkheid van een CI, maar kregen eerst niet veel duidelijkheid. Ehsanullah herinnert zich dat hij dacht dat de audioloog informatie achterhield. In Afghanistan is het zo gewoon om slecht nieuws niet meteen te vertellen. Ze vroegen een second

opinion en na veel onderzoeken en overleggen werd Horfanullah in juli 2009 geopereerd. Wat waren ze ongerust en wat misten ze hun familie toen! Gelukkig hebben ze hier in Hellevoetsluis veel vrienden en zelfs een adoptief-oma. Die belden veel en hielpen waar nodig. Horfanullah profiteert van zijn CI plus hoorapparaat, het gaat goed met hem. Thuis maakt hij minder gebaren als hij praat. Maar zijn ouders maken eigenlijk automatisch gebaren. Vroeger vonden ze het pijnlijk om gebaren te gebruiken, nu zijn ze er trots op.

Foute man?

Hadden ze nu in Afghanistan gewoond, dan zou het er heel anders hebben uitgezien voor Horfanullah. Zijn doofheid zou pas na een paar jaar zijn vastgesteld, misschien had hij een paar simpele hoortoestelletjes gehad, maar een CI was er nooit gekomen. En een Polanoschool is daar al helemaal niet! Waarschijnlijk is er een Afghaanse gebarentaal: laatst zagen ze ineens gebaren op de Afghaanse zender. 'In Afghanistan wordt wel heel anders naar gehandicapten gekeken', be-seft Ehsanullah. 'Door het analfabetisme weten de mensen er weinig over en dan schamen ouders zich als hun kind een handicap heeft.'

Ze zien dat Horfanullah zich goed ontwikkelt op school. Laatst kwam hij bedrukt thuis. Op Nasima's vraag wat er aan de hand was, zei hij: 'Die foute man wil geld van ons hebben, maar dat hebben wij niet!' Hij bleek het te hebben over de bezuinigingen op het Speciaal Onderwijs. Als ludieke actie daartegen waren er op school ballonnen opgelaten en de boodschap over de bezuinigingen had hij op de een of andere manier toch wel opgepikt...

Mariën Hannink

INFOLIO

GOEDOMTEWETEN...

Wil je meer weten over één van de genoemde onderwerpen of heb je zelf een interessant nieuwtje waar ook andere ouders hun voordeel mee kunnen doen? Bel of mail ons: (tekst)tel: 030 - 290 0360 info@fodok.nl Zie ook www.fodok.nl

NIEUW: MEERKOSTEN.NL

Leven met een handicap of chronische ziekte brengt extra kosten met zich mee. Meerkosten voor zorg, vervoer, hulpmiddelen, aanpassingen en voorzieningen. Meerkosten omdat het dagelijks leven voor u duurder is dan voor anderen. Er zijn verschillende regelingen om die meerkosten te compenseren. Die compensatie is nooit volledig. Maar de regelingen helpen wel. Kijk eens op: www.meerkosten.nl

DREAMNIGHT AT DE MEERPAAL VOOR DOVE KINDEREN - MET OF ZONDER CI

Zondag 29 mei 2011 vanaf 14.30 uur

Welk kind vindt het niet leuk om een heerlijke middag of avond in een dierenpark, attractiepark of theater te beleven? Voor sommige kinderen is het echter lastig om daar zomaar naar toe te gaan, bijvoorbeeld omdat ze ziek zijn of een handicap hebben. Voor deze kinderen, hun thuiswonende broertjes/zusjes en hun ouders is het initiatief *Dreamnight* bedacht. Tijdens *Dreamnight* openen diverse organisaties hun deuren gratis voor deze gezinnen. Om ze de middag of avond van hun leven te bezorgen. De Meerpaal in Dronten doet in 2011 voor de tweede keer mee aan *Dreamnight*. Vorig jaar hadden zij kinderen met het syndroom van Down te gast. Dit jaar willen zij dove kinderen (met of zonder CI) van 6 tot 12 jaar, en de rest van het gezin, op zondag 29 mei de hele middag in het zonnetje zetten. Iedereen uit de doelgroep kan zich opgeven. De Meerpaal probeert ieder gezin een plekje te geven. Toegang gratis. Zie ook: www.meerpaal.nl

WERELDDOVENDAG 2011

Onder de titel 'Samen Communiceren = Samen Winnen' kondigen Feyenoord en de

organisatie van Werelddovendag 2011 met trots een uniek samenwerkingsverband aan. In het leven van de jongens die trainen bij de jeugdopleiding van Feyenoord draait alles om voetbal. In het leven van heel veel dove jongens die voetballen, is dat eigenlijk niet veel anders. Wat wel anders is, is de mogelijkheid om te voetballen bij een reguliere voetbalclub. Van woensdag 21 september t/m zaterdag 24 september worden er verschillende unieke activiteiten georganiseerd voor jong en oud. Wil je weten wat www.werelddovendag.nl.

HET NEDERLANDS GEBARENCENTRUM LANCEERT ISIGNNGT

Deze gratis applicatie bevat 650 basisgebaren, tekeningen, plaatjes en pictogrammen. De applicatie is voor iedereen die kennis wil maken met de Nederlandse Gebarentaal en voor mensen die NmG (Nederlands met ondersteunde Gebaren) gebruiken. Gebaren kunnen via het Nederlands worden opgezocht alfabetisch en thematisch. De applicatie is ontwikkeld door het Nederlands Gebarentaal Centrum in samenwerking met Luminis Software Development. Meer informatie: www.gebarentaal.nl

22 JULI T/M 5 AUGUSTUS: DOVENKAMPEERVAKANTIE

De dovenkampeervakantie 2011 wordt in Otterlo gehouden op camping de Zanding. Het is een mooie camping tussen de bomen, met heel veel water. Er zijn veel leuke dingen te doen, bijna alle sporten zijn te beoefenen. Voor week 30 en 31 zijn de velden veld A en AT voor ons gereserveerd, waarbij gekozen kan worden tussen comfort - en gewone plaatsen. Kom je ook?

Anmelden of informatie vragen kan via telefoon: 0318 – 596111 of via info@zanding.nl. Geef aan dat je voor de dovenvakantie komt dan kun je gebruik maken van een speciaal arrangement "het dovenvakantiearrangement", waarin de korting kan oplopen tot meer dan 25%. Zo betaal je voor 4 personen voor een basisplaats i.p.v. € 325 nu € 255 per week!

NIEUW: DVD 'KINDERLIEDJES MET GEBAREN 2'

Kinderliedjes die begeleid worden met gebarentaal. Hiervan is een DVD uitgebracht door medewerkers van het Centrum voor Gezinsbegeleiding

van Kentalis. Op de DVD staan liedjes die gaan over allerlei thema's die plaatsvinden tijdens het jaar, zoals lente, Pasen, zomervakantie, Sinterklaas en Kerst. Kinderen kunnen samen met hun ouders, opa's en oma's veel plezier beleven aan het meedoen met de liedjes. DVD 1 werd in 2008 uitgebracht. Hierop staan eenvoudige liedjes over eten, boos zijn, opruimen, dag zeggen en jarig zijn.

De nieuwe DVD kan op drie manieren worden afgespeeld:

- In Nederlands met Gebaren (NmG): liedjes worden gezongen en ondersteund met gebaren;
- In Nederlandse Gebaren Taal (NGT): liedjes worden in NGT 'gezongen' en de liedjes zijn op de achtergrond te horen;
- Met pictogrammen; liedjes worden gezongen met afbeeldingen bij de liedjes.

Kosten en bestellen De DVD kost € 22,50. Er is ook een CD te koop om de liedjes alleen te kunnen beluisteren. De CD kost € 12,50. De DVD en CD samen kosten € 27,50. De prijzen zijn exclusief verzendkosten. Zowel de DVD als de CD is voorzien van een boekje met teksten en afbeeldingen. Bestellen kan via email: gezinsbegeleiding@kentalis.nl onder vermelding van uw naam, adres en telefoonnummer.

COLOFON

FODOKFORUM is het halfjaarlijkse leden- en donateursmagazine van de FODOK - Federatie van Ouders van Dove Kinderen - met of zonder CI Nummer 4

Redactieadres:
FODOK - Postbus 354,
3990 GD Houten, onder vermelding van FODOKFORUM
(tekst)tel: 030 - 290 0360
fax: 030 - 290 0380
info@fodok.nl | www.fodok.nl
Bankrekening: ABN AMRO 42.94.74.857
t.n.v. FODOK te Nieuw Venneep.

Redactie Inge Doorn, Mariën Hannink en Map van der Wilden (FODOK), Frank Heijster (Meesters in Communicatie).

Vormgeving en opmaak Helga Wening van Raan (Studio Hooghalen).

Fotografie Wij bedanken iedereen die foto's beschikbaar heeft gesteld.

Aan dit nummer werkten ook mee
Anouk Bolsenbroek, Luna Bos, Iris Diamant, Silvia Hartzema, Karla van der Hoek, Aimée Janissen, Marten Koning, Marianne Leming-Redan, Kika Meereboer, Eva Prevaes, familie Salehi, Nathalie Teunissen, Roos Wattel en Edith van Wiefferen.

Druk Koninklijke van Gorcum BV

Het volgende nummer van FODOK-FORUM verschijnt in de herfst/winter van 2011. Daarnaast verschijnt enkele keren per jaar een korte digitale update van FODOKFORUM.

FOTOFOCUS

BRUSJES

FOTO'S GEZOCHT

Beelden zeggen vaak meer dan woorden of gebaren. Dat geldt ook voor het werk van de FODOK. Help ons daarom een verzameling mooie foto's op te bouwen. Foto's van je kind op school, thuis, op vakantie, op de sportclub, een speciaal moment. Je kind alleen, of juist samen met anderen. Mail die foto's onder vermelding van naam en bijschrift naar inge@fodok.nl. In deze rubriek staat elke keer zo'n bijzondere foto.

"Dit zijn Kim en Demi van Wiefferen met hun 'beesten'. Kim samen met hond Kay en Demi samen met haar hamster Witje. Demi is CI-dragend en dat gaat heel erg goed, maar het kan natuurlijk nog veel beter. We zijn dus bezig met een tweede CI, maar ze geven ons weinig hoop.

Ik zou het heel fijn vinden als er ook meer aandacht zou komen voor broertjes of zusjes van dove kinderen. In de vorm van een activiteitenmiddag of bijvoorbeeld een workshop op de themadag. Een moment waarop ook eens aan deze kinderen gevraagd wordt: Wat kom je tegen of waar loop je tegenaan? Ik denk dat daar behoefte aan is."

*Edith van Wiefferen,
(moeder van Kim en Demi)*

Wat kom je tegen in de opvoeding, welke rol neemt je dove kind in binnen het gezin? De FODOK organiseert op 30 mei 2011 een ledenavond waarin het thema 'gezin' centraal staat. Tijdens de avond wordt de theatervoorstelling 'Broers' gespeeld. Voor meer informatie: www.fodok.nl

Ook trots op je zoon/dochter? Stuur ons een foto en een toelichting! Wie weet staat 'ie de volgende keer op deze plek!!